

LO

in het land van IKEA

In augustus dit jaar vertrok ik naar Stockholm om daar aan de slag te gaan als docent LO op een internationale school. Na stages bij vijf verschillende scholen tijdens mijn ALO-studie aan de Fontys Sporthogeschool in Eindhoven, plus een masterstudie van twee jaar in Finland, dacht ik wel klaar te zijn voor een baan in het bewegingsonderwijs in het koude Scandinavië. Na aankomst bleek dat er toch flink wat verschillen zijn tussen het onderwijs in Nederland en dat in Zweden, maar ook dat de rol van docent in beide landen veel alles-omvattender is dan het draaien van de normale lessen. Pas wanneer je in aanraking komt met onderwijs in andere contexten, leer je het onderwijs in je eigen land op waarde schatten. Laat me een beeld schetsen van de overeenkomsten en verschillen die ik tegen ben gekomen in mijn buitenlandse ervaring tot dusver.

TEKST EN FOTO'S GONNEKE VAN LUTTIKHUIZEN

Het Zweedse onderwijssysteem

Om te beginnen is het goed een idee te krijgen van hoe het onderwijs in Zweden in elkaar zit. De leerplicht omvat tien jaar onderwijs, vanaf zesjarige leeftijd. Kinderen kunnen op hun vijfde beginnen in de 'förskoleklass', een soort kleuterklas, waarna ze op hun zesde doorstromen naar de driejarige 'lägstadiet'. Vervolgens volgt een driejarig 'mellanstadiet' (vergelijkbaar met de bovenbouw van het PO in Nederland) met als afsluiting drie jaar 'högstadiet' (dertien- tot zestien-jarigen). In jaar drie, zes en negen worden nationale testen afgenomen, die uiteindelijk samen met de beoordeling aan het eind van jaar negen een score vormen die gunstig kan zijn voor toetreding tot een 'gymnasium' (niet hetzelfde als gymnasium in Nederland). Ook dit gymnasium duurt drie jaar en heeft een aanbod van 18 nationale programma's om uit te kiezen, in richtingen als natuur, techniek, media of sociale studies. Gymnasium is optioneel en vormt een voorbereiding op hbo/universiteit. Er kan ook gekozen worden voor studies vergelijkbaar met het Nederlandse mbo, al kiezen veel leerlingen voor het gymnasium.

In Zweden zijn de meeste scholen openbaar, met daarnaast een aanbod aan 'friskolor': vrije of onafhankelijke scholen die publiek gefinancierd worden. De internationale school waar ik werk is er daar één van, maar dat neemt niet weg dat alle

scholen verplicht zijn met het nationale Zweedse curriculum te werken. Dit curriculum bestaat uit doelstellingen voor elk vak, met drie verschillende niveaus: A, C en E (waarbij A het hoogste is en F staat voor fail). Deze doelstellingen zijn hetzelfde voor drie jaar aan scholing, dus bijvoorbeeld in jaar vier tot zes (mellanstadiet) werken leerlingen aan dezelfde eindtermen. Er kan gekozen worden, afhankelijk van de beschikbare tijd, om de eindtermen over de jaren te verspreiden, maar

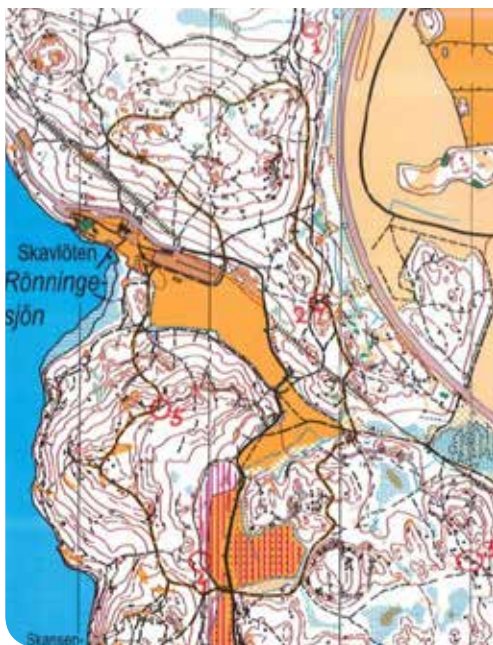
In Zweden zijn de meeste scholen openbaar, met daarnaast een aanbod aan 'friskolor': vrije of onafhankelijke scholen die publiek gefinancierd worden

het wordt aangemoedigd alle doelstellingen elk jaar te behandelen. De doelstellingen zelf zijn in het algemeen vrij abstract, wat veel ruimte geeft voor de eigen interpretatie van de docent, maar er ook voor zorgt dat het soms lastig is duidelijke richtlijnen voor beoordeling te bepalen.

De plaats van LO

Lichamelijke opvoeding is een verplicht en belangrijk deel van het curriculum in Zweden, al is het net als in Nederland een vak dat

regelmatig ondergesneeuwd wordt door vakken als wiskunde, talen of natuurwetenschappen. Scandinaviërs zijn erg op hun gezondheid gericht en dat zie je terug in het curriculum voor LO: gezondheid, fitness en het buitenleven zijn duidelijk aanwezig in de doelstellingen, naast algemeen bewegen en sport. Ook al zijn de meeste doelstellingen open voor ruime interpretatie, een aantal zaken staan wel duidelijk vermeld. Zo moeten leerlingen bijvoorbeeld in staat zijn om 200 meter te zwemmen (met ook oog voor waterveiligheid in winterse condities), hun eigen fitnessstraining kunnen plannen en evalueren, en moeten ze zich kunnen oriënteren met kaart en kompas. Aangezien dit laatste in Nederland vrijwel geen plek heeft in het curriculum van scholen, was dit ook niet iets waar ik erg goed op voorbereid was. Desalniettemin mocht ik in augustus direct beginnen met een blok kaartlezen, wat een mooie sprong in het diepe was zowel voor mij als voor de leerlingen die ik mocht uitleggen hoe een kaart in elkaar zit en hoe je diverse punten kunt herkennen. Mijn basale ervaring in de buitensport kwam hier wel van pas!

Tot dusver is het lesgeven in Zweden en het werken met het Zweedse curriculum dus een wervelwind aan nieuwe ervaringen en ontdekkingen geweest. Gelukkig werk ik met goede collega's (uit Australië, Engeland en Amerika) die al langer met deze doelstellingen werken, maar het is interessant om te zien dat ook voor hen veel van deze doelstellingen niet nadrukkelijk naar voren komen in hun achtergrond en opleiding. Niet voor niets wordt de Scandinavische aanpak, in onderwijs en leven

in het algemeen, door veel andere landen met bewondering bekeken. Maar als ik iets heb geleerd tijdens mijn studies en nu het werken in Scandinavië, is dat het werkt omdat het Scandinavië is. Laat me dat verduidelijken met een korte vergelijking.

Nederland versus Zweden: onderwijs

Een subtiele disclaimer: ik schrijf dit gebaseerd op mijn persoonlijke ervaringen en inzichten, erop gericht om te prikkelen en niet om te bekritisieren, en niet gebaseerd op enig wetenschappelijk onderzoek. Veel mensen vragen mij welk onderwijs ik beter vind, dat in Nederland of in Zweden of Finland, maar dat is een vraag die ik niet zwart/wit kan beantwoorden. Het onderwijs in Scandinavische landen staat al jaren erg hoog aangeschreven en docenten en onderwijskundigen van over de hele wereld proberen erachter te komen wat hun geheim is en hoe ze dat kunnen gebruiken in hun eigen context. Het probleem daarbij is dat velen proberen de Scandinavische concepten direct te kopiëren en te implementeren, waarna in veel gevallen mislukking volgt. Zoals ik al aangaf: het werkt in Scandinavië omdat het Scandinavië is. Net zoals onderwijs in Nederland werkt, omdat het Nederland is. Wat ik steeds meer bewonder is de Nederlandse vrijheid van onderwijs, waar openbare scholen bestaan naast vrijescholen, Montessorischolen, Daltonscholen, Nieuwe scholen en iPad-scholen. Wanneer een kind niet goed vooruit kan in 'regulier' onderwijs, dan zijn er voldoende andere onderwijskundige filosofieën om uit te kiezen. Door de relatief kleine afstanden in Nederland zijn veel van deze

scholen bereikbaar zonder grote problemen. En met zeventien miljoen mensen kunnen deze scholen ook blijven bestaan. De meeste scholen in Zweden en Finland zijn 'reguliere' scholen. Factoren als grote afstanden en veel minder inwoners maken het daar ook lastiger voor een concept als het Nederlandse om te bestaan.

De kracht van het Scandinavische onderwijs ligt hem in het vertrouwen dat ze in hun docenten stellen. Want eerlijk is eerlijk, als je kritisch naar het onderwijs gaat kijken is dat helemaal niet zo spannend en spectaculair. Er heerst nog steeds een sterke tekstboek-cultuur en ondanks berichten in de media, krijgen leerlingen wel degelijk huiswerk, toetsen en standaard vakken. Maar docenten krijgen

De kracht van het Scandinavische onderwijs ligt hem in het vertrouwen dat ze in hun docenten stellen

veel vrijheid, worden universitair opgeleid en zolang de leerlingen vooruitgang boeken en er geen grote problemen voorkomen, wordt er vertrouwen in de docenten gesteld om te doen wat ze goed doen: lesgeven. Uiteraard komen daar mentortaken en diverse organisatorische taken bij (denk aan sportdagen of excursies en feestdagen), maar naschoolse activiteiten nemen in Zweden en Finland een veel kleinere plaats in dan in Nederland. Waar Nederlandse scholen

theatergroepen, buitenlandse uitwisselingen, excursies, sportdagen en kampen aanbieden, blijft het in Scandinavische scholen vaak bij een enkele sportdag of een excursie naar het lokale museum. En dat vind ik soms wel jammer, want ik heb grote waardering voor de leerervaringen die dat soort naschoolse of buitenschoolse activiteiten kunnen brengen voor leerlingen. Maar ik kan ook zien dat het voor minder afleiding zorgt en de focus bij de academische kant van scholing houdt. Wat er dan beter is? Wellicht een combinatie van beide, de gulden middenweg.

Nederland versus Zweden: LO

Zoals eerder gezegd is LO in Zweden enigszins anders dan in Nederland, vooral waar het aankomt op onderdelen als fitness en buitensport. Ook hier de reactie: omdat het Zweden is. In Nederland kan oriënteren met kaart en kompas erg leuk en interessant zijn, maar met veel minder afgezonderde bosgebieden dan in Zweden is de noodzaak niet zo groot. Het is daarom goed om te zien dat het curriculum aangepast wordt aan de context, een van de belangrijkste dingen die ik heb geleerd waar het aankomt op het ontwikkelen van onderwijs. In Nederland neemt bijvoorbeeld sportoriëntatie een grotere rol in, met oog voor up-and-coming sporten en beweegmogelijkheden. De focus ligt op het in beweging zetten en houden van leerlingen, wat ook in Zweden een plek heeft maar een stuk minder op de voorgrond lijkt te staan aangezien mensen in het algemeen behoorlijk actief zijn. Beide landen hebben een sterk pedagogische aanpak in het lesgeven, waar de aandacht gaat naar alle leerlingen en niet alleen naar de motorisch sterke. En ook

Extra: de nationale eindtermen/doelstellingen van LO in Zweden in jaar 4-6 en 7-9

Criteria jaar 4-6

Beweging:

- Leerlingen kunnen deelnemen aan sport- en spelactiviteiten die samengestelde motorische vaardigheden omvatten in verschillende omgevingen, en kunnen hun bewegingen aanpassen aan de activiteiten.
- In beweging op muziek en dans kunnen leerlingen hun bewegingen aanpassen aan de beat en het ritme.
- Leerlingen kunnen 200 meter zwemmen, waarvan 50 meter in rugligging.

Gezondheid:

- Leerlingen kunnen praten over hun ervaringen met fysieke activiteiten en kunnen uitleggen hoe deze activiteiten hun gezondheid en fysieke vermogen kunnen beïnvloeden.
- Leerlingen kunnen beschrijven hoe ongevallen in sport kunnen worden voorkomen.

Buitenleven:

- Leerlingen kunnen verschillende activiteiten in de natuur en buitenomgeving uitvoeren en zich aanpassen aan verschillende regels, met kennis van het recht van iedereen (specifiek in Scandinavië).
- Leerlingen kunnen zich in bekende omgeving oriënteren met behulp van kaarten.
- Leerlingen kunnen adequaat reageren op noodsituaties in het water, met en zonder hulpmiddelen, in verschillende jaargetijden.

Criteria jaar 7-9

Beweging:

- Leerlingen kunnen deelnemen aan sport- en spelactiviteiten die complexe bewegingen omvatten, in verschillende omgevingen en met aanpassing van hun bewegingen aan de activiteiten.
- In dans en trainingsprogramma's op muziek kunnen leerlingen hun bewegingen aanpassen aan de beat, het ritme en de context.
- Leerlingen kunnen 200 meter zwemmen, waarvan 50 meter in rugligging.

Gezondheid:

- Leerlingen kunnen doelen stellen en trainingsprogramma's opstellen voor fitness en fysieke activiteit.
- Leerlingen kunnen activiteiten beoordelen, hun eigen ervaringen delen en op onderbouwde wijze beschrijven hoe verschillende activiteiten, voeding en andere factoren de gezondheid en het fysieke vermogen kunnen beïnvloeden.
- Leerlingen kunnen de risico's van sport- en spelactiviteiten beschrijven en ongevallen in sport voorkomen.

Buitenleven:

- Leerlingen kunnen buitenactiviteiten plannen en uitvoeren en deze aanpassen aan verschillende omgevingen, regels en factoren.
- Leerlingen kunnen zich in onbekend terrein oriënteren, met kaarten en andere (digitale) hulpmiddelen.
- Leerlingen kunnen adequaat reageren op noodsituaties in het water, met en zonder verschillende hulpmiddelen, in verschillende jaargetijden.

goed om te zien is dat in beide landen docenten steeds meer afwijken van de 'standaard' sporten. Natuurlijk zijn voetbal en turnen nog steeds vooraanstaand in de lessen, maar andere sporten krijgen steeds meer ruimte. Al is dit natuurlijk ook erg afhankelijk van de school, de omgeving en de keuzes van de docent of vaksectie. Vergelijken is wat dat betreft dan ook erg lastig.

Uiteindelijk zijn de overeenkomsten denk ik groter dan de verschillen, afgezien van de context-specifieke onderdelen. In beide landen zijn de eindtermen abstract genoeg om docenten de vrijheid te geven om te spelen en ontdekken. De kunst is dan ook voor de docenten om die verantwoordelijkheid op zich te nemen, om te blijven innoveren en zoeken naar nieuwe mogelijkheden. In beide gevallen denk ik dat er meer gezocht kan worden naar cross-curriculaire projecten (denk aan fitness

in combinatie met biologie, of oriënteren met aardrijkskunde), en dat het zoeken naar de link met de buitenwereld en de belevingswereld van leerlingen steeds belangrijker wordt. Het

In beide landen zijn de eindtermen abstract genoeg om docenten de vrijheid te geven om te spelen en ontdekken

ontmoeten van docenten uit de hele wereld en het uitwisselen van ervaringen is een enorm waardevolle inspiratiebron, maar het is aan jou als docent om die uitdaging aan te gaan en open te staan voor verrijking en verandering. Ben jij er klaar voor? Ik kijk er naar uit om met je van gedachten te wisselen!

..... Gonneke van Luttikhuisen is docent LO bij Internationella Engelska Skolan Täby in Stockholm, Zweden.

kernwoorden

..... internationalisering, curriculum, vergelijking

Contact

..... gonnekevlh@gmail.com